

ยาชุดโกอินเตอร์

ดวงแก้ว อังกรสิทธิ์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร

ภาพแม่ลูกที่ปรากฏอยู่บนหน้าของพลาสติกสีเหลืองสีเหลืองคาดด้วยแถบสีน้ำเงินซึ่งเต็มไปด้วยตัวอักษรสีแดงเป็นภาษาต่างประเทศที่ฉันไม่สามารถอ่านเข้าใจความหมายได้ต้องอาศัยคำบอกเล่าของคนที่รู้จักของสิ่งนี้ที่พูดต่อกันมาปากต่อปากจึงรู้ว่ามันคือยาแก้ปวดชนิดพิเศษ

เมื่อฉันก้าวมายืนด้านหน้าของห้องแถวที่มีป้ายร้านขายยาเก่าแก่ซึ่งเปิดคู่กับตลาดอาหารทะเลอันมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งมานานหลายสิบปี กลิ่นของตัวยาที่ผสมกับกลิ่นของกุ้งหอยปูปลาจนกลายเป็นกลิ่นเฉพาะตัวก็ลอยออกมาต้อนรับ ก่อนที่ฉันจะได้พบกับเพื่อนร่วมวิชาชีพที่ทำหน้าที่เป็นเภสัชกรประจำร้านยา สถานที่อันเป็นที่พึงในยามเจ็บป่วยทั้งของคนไทยและแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในเมืองแห่งอุตสาหกรรมแห่งนี้

ท่ามกลางกระปุกยาที่วางเรียงรายบนชั้นเป็นฉากหลัง เภสัชกรสาวในเสื้อสีขาวนำของยาปริศนาที่มีรูปแม่ลูกคู่กันมาให้ฉันดูพร้อมกับเล่าให้ฟังว่า

“ช่วงนี้โรคชิคุนคุนยากำลังระบาด มีคนมาหาซื้อยาตัวนี้แล้วหลายคน แต่ที่ร้านนี้ไม่มีขาย เพราะเป็นยาที่เอามาจากชายแดน”

“อิม” ฉันได้แต่นึกสงสัยในใจว่า ทำไมยาตัวนี้ถึงเป็นที่นิยมในการใช้รักษาโรคร้ายจากยุงลายที่ระบาดในช่วงหน้าฝน ทำให้เกิดอาการคล้ายไข้เลือดออก แต่มีความรุนแรงน้อยกว่า

จนกระทั่งเช้าวันรุ่งเมื่อฉันมาทำงานที่กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด คุณแม่บ้านได้เข้ามาปรึกษาฉัน พร้อมนำรูปของยาสีเหลืองที่มีรูปแม่ลูก พร้อมด้วยตัวอักษรภาษาต่างด้าวที่ฉันยังจำได้ติดตา นั่นเป็นการยืนยันได้ว่าเป็นยาอันตรายอย่างแท้จริง

“หมอบอกว่าญาติพี่เป็น โรคชิคุนคุนยา เขาเป็นไข้สูง บ่นว่าปวดข้อมาหลายวัน แขนยังมีผื่นแดง แล้วก็กินไม่ได้ อ่อนเพลีย แถวบ้านญาติของพี่เป็นกันหลายคน บางคนก็ขาบวม บางคนก็ปวดข้อ ทรมาณมาก ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ไม่รู้หรอก” คุณแม่บ้านเล่าต่อว่า

“ขนาดไปหาหมอที่โรงพยาบาลแล้ว ก็ได้แค่ยาพารา แก้วปวดธรรมดา หมอบอกว่าโรคนี้ยังไม่มียารักษา ต้องรักษาไปตามอาการ บางคนก็หายดีขึ้น แต่หลายคนก็เป็นนานไม่หายสักที”

ด้วยอาการของโรคที่ทรมาณอย่างรุนแรงและเรื้อรัง ในขณะที่การรักษาทำได้เพียงให้ยาบรรเทาปวดจึงเป็นเหตุผลให้ผู้ป่วยหวังดีให้คำแนะนำอันเป็นทางเลือกว่า

"มีคนบอกว่าให้ลองยาสมุนไพรตัวนี้ เขาให้เอาผงยาหนึ่งซองละลายน้ำหนึ่งแก้ว แล้วจะกลายเป็นยาน้ำสีแดง กลิ่นเหมือนสมุนไพร กินแค่วันละครั้ง กินครั้งเดียวแล้วก็หายปวดเลย ราคาแค่ซองละหกบาทเอง"

นั่นไง คำเฉลยที่ฉันสงสัยว่า ทำไมยาชนิดนี้ถึงกำลังเป็นที่นิยมอย่างมาก แค่อินคำโฆษณาแบบนี้ เป็นใครก็ต้องรีบไปหาซื้อยาตัวนี้มากิน

"เขาบอกว่ายาตัวนี้ใช้แล้วดี เลยเอามาถามเภสัชให้ช่วยดู ตอนแรกก็ไม่กล้ากิน เพราะอ่านตัวหนังสือไม่ออก แล้ว เลข อย. ก็ไม่มี แต่คนขายบอกว่าเป็นยาสมุนไพร คงไม่มีอันตราย ยาดีที่ทนไม่ไหวก็ลองกินแล้วก็หายจริง ๆ"

แล้วทำไมคนไทยถึงต้องเลือกกินยาต่างชาติด้วยละ

"เขาวามันเป็นโรคที่มาจากประเทศโน่นก็ต้องใช้ยาของที่โน่นสิ ถึงจะรักษาหาย นี่ต้องไปหาซื้อตามร้านขายชำแถวตลาดริมทางรถไฟถึงจะมี"

ด้วยรูปแม่ลูกที่ทำให้ฉันหลงคิดว่าจะ เป็นยาสำหรับเด็ก แต่ท่าทางว่าความจริงน่าจะ ไม่เป็นตามสิ่งที่ฉันคาดเดา ฉันจึงรีบส่งรูปของยานั้นไปให้เพื่อนที่เป็นล่ามพม่าในโรงพยาบาลช่วยแปลข้อความบนฉลาก เพราะในตอนนั้นโปรแกรมแปลภาษาในคอมพิวเตอร์ยังไม่สามารถแปลภาษานี้

ไม่นาน คำแปลจากล่ามก็ปรากฏบนหน้าจอ โทรศัพท์มือถือของฉัน มีใจความว่า

ยานี้ชื่อยาเมื่อยะตาชิน เป็นยาแก้ปวด รักษาโรคเก๊าท์ ปวดตามข้อ ปวดเมื่อย ลมพิษ มีส่วนผสมของตัวยาสมุนไพร ประกอบด้วย ไม้หอมขาว ไม้หอมแดง ชะเอม ดอกไม้อ่อน แบล็กทิสซิล ผลิตภัณฑ์จังหวัดย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ แต่คำแปลบรรทัดสุดท้าย ที่เขียนว่า "ยานี้ไม่เป็นอันตราย" ซึ่งขัดแย้งกับข้อความโอ้อวดสรรพคุณครอบจักรวาล รักษาได้สารพัดโรค ที่ยิ่งอ่านแล้วยิ่งไม่น่าไว้วางใจ ไม่ใช่ว่าเป็นอคติต่อตัวยาต่างชาติ แต่น่าจะเป็นไปตามสัญญาตณญาณของเภสัชกรในตัวฉัน

มันช่างเป็นเรื่องบังเอิญที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากเพื่อนของคุณล่ามที่ทำงานเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าวอยู่ที่จังหวัดรอยต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ความเพิ่มเติมว่า ยาตัวนี้น่าจะเป็นยาที่ถูกยกเลิกทะเบียนไปแล้ว สงสัยว่าจะมีสารอันตราย ในประเทศพม่าก็ไม่มีขายยาตัวนี้แล้ว เพราะจะถูกรัฐบาลจับ แต่ยังคงมีการลักลอบขายกันตามแนวชายแดน

แค่คำบอกเล่าก็เป็นเบาะแสในการนำทางที่ดี แต่การพิสูจน์ความจริงต้องอาศัยหลักฐานที่มีน้ำหนักมากกว่านี้ ฉันจึงใช้นิ้วมือจิ้มไปที่หน้าจอสี่เหลี่ยมเพื่อเชื่อมต่อเทคโนโลยีการสื่อสารที่ย่อโลกมาไว้ในฝ่ามือ ด้วยการพิมพ์ค้นหาด้วยคำว่า "FDA Myanmar" ซึ่งเป็นชื่อย่อของหน่วยงานที่ทำหน้าที่เหมือนกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของประเทศไทย เพื่อฝากคำถามเป็นภาษาอังกฤษ

และขอเอกสารเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับยาชนิดนี้

ระหว่างที่รอการตอบกลับจากต่างประเทศ ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดก็เริ่มได้รับเรื่องร้องเรียนถึง ยาที่อ้างว่ารักษาโรคชิคุนคุนยาได้ เป็นที่นิยม ราคาไม่แพง รักษาได้ผล แต่สงสัยว่าจะมีสารอันตราย จึงขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคช่วยตรวจสอบ

และนี่ก็เป็นครั้งที่สามแล้วที่ฉันได้เห็นของยาที่มีรูปผู้หญิงและเด็ก นอกจากนั้นยังมีรายงานถึงการแพ้ยา เป็นรูปชายหนุ่มตาบวมเหมือนโดนผึ้งต่อย ภายหลังจากกินยาผู้ต้องสงสัยชนิดนี้

ทางทีมงานจึงรีบลงพื้นที่สำรวจร้านขายของในตลาดที่มีผู้ให้เบาะแส เพื่อเก็บตัวอย่างยาต่างด้างดังกล่าวส่งตรวจวิเคราะห์หาสารอันตรายและให้คำแนะนำร้านค้านั้น ให้หลีกเลี่ยงการขายของสิ่งนี้ เนื่องจากน่าจะเป็นยาต่างด้าวที่ไม่มีทะเบียนยา ถือว่าเป็นยาที่ผิดกฎหมาย มีโทษทั้งจำและปรับ

เวลาผ่านไปสองสามวัน ในกล่องจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของฉันก็ปรากฏข้อความที่ เฝ้ารอคอยตอบกลับมาจาก “The drug is banned by the ministry of health and sport Myanmar” แสดงว่ายาชนิดนี้ถูกยกเลิกทะเบียนแล้ว เป็นความจริงตามคำตอบที่ได้รับการยืนยันของเจ้าหน้าที่รัฐ จากกรุงเนปิดอร์ ประเทศเมียนมาร์

นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า หนังสือพิมพ์พม่าเคยออกประกาศว่ายาตัวนี้ไม่มี

เลขทะเบียน เดิมทียาดังกล่าวเป็นยาสมุนไพร แต่มีบุคคลบางกลุ่มดัดแปลงส่วนประกอบเพิ่มเติม พบว่ายาชนิดนี้วางขายตามท้องตลาด เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้ลงพื้นที่ตรวจสอบพบว่า ยาชนิดนี้เป็นอันตรายต่อร่างกาย ไม่ควรบริโภค เพราะมีส่วนประกอบของยาแผนปัจจุบันที่ชื่อ ไดโคลฟีแนค (Diclofenac) ทำให้ยาตัวนี้ถ้าใครจำหน่ายจะมีโทษตามกฎหมายทางประเทศเมียนมาร์

ต้องขอบคุณกัลยาณมิตรต่างเชื้อชาติที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ เพื่อลดความเสี่ยงและสร้างความปลอดภัยการใช้ยาในชุมชนสหประชาชาติแห่งนี้

และไม่แน่ว่ากระดาษรายงานผลการวิเคราะห์ยาต่างด้างนั้นก็ถูกส่งมาถึงเพื่อยืนยันส่วนประกอบของยาอย่างเป็นทางการว่า มียาแก้ปวดถึงสามชนิดในซองเดียว เป็นยาแก้ปวดกลุ่มเอ็นเสดหนึ่งชนิด (นั่นก็คือตัวยา ไดโคลฟีแนค ที่เป็นต้นเหตุของอาการแพ้ยาตาบวม บางคนอาจจะถึงขั้นหายใจไม่ออก) และยาสเตียรอยด์อีกสองชนิด

เมื่อตัวยาแก้ปวดรวมมิตรร่วมมือกันก็กลายเป็นยาชุดแก้ปวดที่ไม่มีหมอตัวจริงคนไหนที่กล้าจ่ายยาแรงขนาดนี้ เพราะไม่ใช่แค่การจับมือในการออกฤทธิ์แก้ปวดแบบเกินความจำเป็นแล้ว แต่ยังรวมถึงอาการข้างเคียงที่เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะสารสเตียรอยด์ที่หากใช้ติดต่อยาวๆ จะทำให้เกิดอันตรายมากมาย เช่น กระดูกพรุน กระเพาะทะลุ ที่ยากต่อการรักษา เรียกว่าได้ไม่คุ้มเสีย

พอฉันอ่านผลการวิเคราะห์จบก็รีบวิ่งเข้าไปแจ้งผลกับคนที่บอกว่าเคยกินยาตัวนี้ ให้เฝ้าระวังอาการข้างเคียงของยา หากมีอาการผิดปกติควรรีบไปพบแพทย์ เพราะตอนที่ฉันทำงานโรงพยาบาลฉันเคยเห็นคนไข้หลายคน que ลือดอกอกในกระเพาะ เพราะการกินยาชุดแบบนี้โดยไม่รู้ตัว

"ไม่เป็นไรหรอก ลองกินไปแค่ซองเดียวก็หายปวดนะ ไม่แพ้ยาด้วย ป่านนี้ยาคงหมดฤทธิ์ไปแล้ว"

การตอบสนองที่ฉันได้รับกลับสวนทางกับความหวังดีของฉัน ในตอนแรกฉันรู้สึกท้อที่คนกินยาไม่เห็นความสำคัญของอันตรายจากยาชุด แต่เมื่อลองคิดกลับว่า ถ้าฉันเป็นป่วยโรคชิคุนคุนยาแล้วกินยาอะไรก็ไม่หาย ฉันก็สงสัยว่าอาจจะลองกินยาตัวนี้เหมือนกัน เพราะคนป่วยก็ต้องพยายามหาทุกวิถีทางเพื่อให้หายป่วย ฉันจึงไม่แปลกใจเลยว่าทำไมปัญหายาชุดยังคงอยู่คู่กับสังคมไทย มาเป็นเวลาหลายสิบปี

เช่นเดียวกับคนขายยาที่ไม่ได้คิดเข้าข้างฉัน เพราะ ยายอดนิยมชนิดนี้สร้างผลกำไรในฐานะของ

ซื้อของขาย แต่ต้องถูกบังคับให้ร่วมมือในการจดจำหน่าย มิเช่นนั้นจะถูกดำเนินคดี ซึ่งโทษไม่น้อยไปกว่าการจำหน่ายยาที่ไม่มีทะเบียน

เหตุการณ์นี้ทำให้ฉันย้อนนึกถึงตอนเรียนวิชากฎหมาย ที่มีโจทย์ข้อสอบข้อหนึ่งถามถึงประเด็นของยาชุด ฉันได้รับคะแนนเต็มที่สามารถตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับอันตรายของยาชุดและโทษทางกฎหมาย

แต่ในชีวิตการทำงาน ฉันได้เรียนรู้ว่าการใช้กฎหมาย เป็นเพียงหนึ่งวิธีที่ใช้ร่วมกับการให้ความรู้ประชาชนที่น่าจะมีความสำคัญมากกว่า เพราะการป้องกันที่ต้นเหตุย่อมได้ผลกว่าการรักษาที่ปลายเหตุ และนั่นน่าจะเป็นข้อสอบในชีวิตจริง ที่ฉันคิดว่าต้องพยายามแก้โจทย์ไปจนกว่าจะเจอคำตอบแท้จริงที่รออยู่

ขนาดยาชุดยังมีวิวัฒนาการ กลายเป็นยาชุดโกอินเตอร์ แล้วบทบาทเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคของฉันก็ต้องพัฒนาต่อไปเช่นกัน
